

UDVARHELYI HIRADÓ.

KÖZMIVELŐDÉSI, KÖZGAZDASÁGI ÉS KÖZEGÉSZSÉGÜGYI HETILAP.

Előfizetési díj

vidékre postán, vagy helyben házhoz hordva:

Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.
Egyes szám ára 10 kr.

Megjelenik minden szombaton este.

Hirdetménydíj:

Ötven centiméternyi területen megféré hirdetmény ára első beigtatáskor 50 krajcár, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatásnál 20 percent árleengedés.
Száz centiméter területet elfoglaló hirdetmény ára első beigtatáskor 1 frt, második beigtatáskor 10 percent, harmadik és minden további beigtatás alkalmával 20 percent árleengedés.
Bélyegdíj minden beigtatáskor 30 kr.
Mellékletdíj: Százától 1 frt 40 kr. — A díjak előre fizetendők.

A szerkesztő lakása:

Botos-utca, ref. tanári lak, emeleti lakosztály.

Kiadóhivatal:

Becsek Dániel könyvnyomdája.

Adakozási fölhívás

az erdélyi ev. ref. egyházkerület házi pénztára megalapítására.

Nehéz idöket élünk, válságosokat egyének-, családok-, kisebb-nagyobb társulatok-, söt nemzetek-, országokra nézt; oly idöket, melyekben az életképességet kimutatni és a fönmaradást biztosítani csak áldozatokkal lehet. Az önföntartás mindig áldozatkésztséget vett igénybe, de ritkán nagyobb mérvben, mint korunkban; s hogy az áldozatkésztség hiveiben nem hiányzott, a protestántizmus annak köszöni létrejöttét, fönmaradását, fejlődését. A protestántizmus történelme az önként hozott áldozatok meg nem szakadó láncolata.

Egyházkerületünk mult évi közgyűlése megértette a kor intö szavát, mikor egyhangulag kimondta, hogy egyházunk ez ország-részben nagyszerű misszióját csak úgy töltheti be, ha tagjai áldozatkésztségéből létesíthet égetö közszükségei földözésére egy házi pénztárt.

Ugyanis, mig a lelkészi minösültség iránti igények nagyban fokozódtak, a lelkészi állomások javadalmi egyátalában tetemesen csökkentek s föleg csekély népességü egyházközseinkben annyira megapadtak, hogy azokból, a jelen pénzviszonyok között, bármily

takarékossággal sem élhet meg a miveltségre csak közepes igényt tartö egyén. Már is sok ily egyházközseinkben évek óta üresedésben van a lelkészi állomás és ezek száma, a most élő lelkészek kihalásává, évröl-évre növekedik. Pedig a legnagyobb részt épen ezek az egyházközsegek, helyrajzi fekvésük miatt, nem is leányosíthatók és így a más ajku, más hitfelekezetü népesség között kikerülhetlen soruk: vallásuk, nemzetiségük elvesztése és egyházkerületünkben az eddig anyi erőfeszítéssel apasztott, ugynevezett „desolata ekklézsiák“ szaporodása. Mit mondjunk az ily egyházközsegek népiskoláiról? Elégnek tartjuk azt megjegyezni, hogy egyházkerületünkben az iskolatartó fizetése rendszerint egy harmadát teszi a lelkész fizetésének. Lehet-e kívánni, hogy erre kellö képzettségü tanító vállalkozzék? S ha tán vállalkozott, nem kényszerít-e helyzeté, hogy másnemü foglalkozások után nézve, a tanítást a mellékes teendök közé sorozza? Pedig épen ezekben az egyházközsegekben a közös iskola létesítése hitfelekezetünk és nemzetiségünk megsemmisítésével azonos!

Tegyük még ezekhez, hogy egyházközsegeink tulnyomólag nagy részében a lelkésznek fáradságos és nélkülözésteljes pályája végén, minden kilátása a jövőre az, hogy özvegyének nyomort és árváinak koldusbotot

hagyand; mert a szükös mindennapi kenyérböl nem lehet eltenni holnapra, s özvegyárvái gyámintézeteinktöl nyujtott segély mindössze is olyan, mint az éji sürü sötétben pislogó mécs: ez csak a homályt, amaz csak a nyomort teszi láthatóvá. Állítsuk ezzel szembe a más életpályákat, amelyek ha munkát igényelnek, a hozzá mért jutalommal sem szükkezüek, s e kívül az előléptetés biztos reményével kecsegtetik az érdemeseket. Ilyen viszonyok között számíthatunk-e arra, hogy tanuló ifjaink java, lángja választandja magának azon oltár körüli szolgálót, amely mellett — ellenkezőleg az irás szavaival — nem élni, hanem éhezni, nélkülöznie kellend? Nem sokkal valószínűbb-e, hogy e mostoha viszonyok még a belső hivatástól hevülöket is elrettentendik?

Pedig a lelkészi és tanítói kar hanyatlásának egyházi életünk hanyatlása lenne mulhatlan következménye. Mikép felelhetne meg ekkor egyházunk azon magasztos missziójának, melyet ez ország-részben mindedig betöltött, midön a vallásos erkölcsi életnek, a magyar; ugy tudományos, mint általános műveltségnek, a szellemi szabadságnak és így az alkotmányos szabadság iránti meleg fogékonyságnak nevezetes tényezője volt?! A hivatását be nem töltö bármily intézvénynek nincs jövője; erre a világtrend bölcs alkotója maga mondta ki a halálos itéletet.

T Á R C A.

Temetőben.

„Temetésre szól az ének,
Temetőbe kit kísérnek?
Akárki! már nem földi rab,
Nálam százzsorta boldogabb.“
Petöfi.

Gyászos hantok bus honában
Bánatimmal elkesergék:
Mennyi sir van . . . s most is hallom:
„Temetésre szól az ének.“

A halálnak „memento“-ja
Zugva kél a messziségnak,
Majd felém csap, azt susogva:
„Temetőbe kit kísérnek?“

— Oly sötét van lenn a sirban . . .
Oh! de ott a sziv nyugodtabb! —
Vajjon ki az, kit temetnek?
„Akárki! már nem földi rab.“

Este lön már, — s még itt sirok . . .
Árva lelkem szenvedö rab,
E rab sugja: aki porlad
„Nálam százzsorta boldogabb!“

Fülei Sz. Lajos.

Emlékirat

a párisi kölcsönösen segélyző magyar egylet által teröbe vett menhely építése tárgyában.

Már több évtizede annak, hogy Párisban magyar egylet létezik. Alig van magyar ember, ki Párisban hosszabb-rövidebb idöt töltve, annak kebelébe föl nem vétetett, egy sem, ki, midön szüksegeben volt, vagy pártfogásra, utmutatásra szorult, a párisi magyar egylet által nem segélyzetetett, nem gyámolítottatott volna. Ha a segély nem volt nagy, ha a fogadtatás, melyet Párisba jövő hazánkfiain a párisi magyar egyletben találtak, nem volt olyan, miszerint a mérsékelt kíválmaknak is teljesen megfelelhett volna, ugy annak bizonyára nem az egylet akarata, hanem kizárólag az egylet szerény anyagi helyzete volt oka.

Hosszu idön keresztül majdnem kétségbe kellett esni afölött, vajjon a párisi magyar egylet fog-e általában valaha biztos gyökeret verni, s oly állásra szert tenni, hogy minden akadálnak, minden nehézségnek szembe szállhasson. Csak néhány rövid év óta mondhatjuk el, hogy a magyar egylet Párisban állandóan gyökeret vert, csak a legutolsó idöben jutottunk azon meggyözödésre, hogy a párisi magyar egylet fönlállása és biztos jövője minden kétségen fölül áll.

A párisi magyar egylet jelenleg 150 tagból áll, s hála tagjai buzgóságának s több rendbeli adományoknak, alaptökeje 10,000 frankra emelkedik. Az előnyök, melyekben a tagok s általában

a Párisba érkező magyarok részesülnek, igen számosak, s az egylet fötörekvése az, hogy ezen előnyök mindinkább fokoztassanak. Ezen előnyök jelenleg nevezetesen a következők:

1. Az örökre biztosított s folyton szaporodó alaptöke évi kamataiból fedezett 25 frankig terjedö kölcsönök engedélyezése.
2. Jól fölszerelt könyvtár.
3. A legtöbb magyar folyóirat.
4. Francia tanórák.
5. Számtani oktatás.
6. Dalárda.
7. Hetenkint kétszeri társalgási estélyek tudományos és közérdekü felolvasásokkal.
8. Betegök pénzbeli segélyezése és
9. Három orvos általi ingyenes kezelése, esetleg kórházban elhelyezés.
10. Kigyógyuláskor minden a kórházban töltött nap után 80 centimesnyi és 25 frankig terjedhetö segély.
11. Halál esetére tisztességes eltemetés; végre
12. Minden inségeben Párisba érkező magyar embernek rögtöni 2 frank és a további segélyezés eszközlése.

Bármely tetemesek is azonban azon előnyök, melyeket a párisi magyar egylet hazánkfiainak nyujthat és nyujt, mégis kétséget nem szenved s az egylet teljesen öntudatában van annak, hogy ezen előnyök sok tekintetben elégtelenek. Különösen három körülmény az, mely az egylet áldásdus működését korlátok közé szorítja, s melyeknek mielőbb véget vetni az egylet legfőbb óhaja.

Az itt felsorolt, ugy az egyházkerületi közgyűlés által egyházkerületünkben mielőbb egy akadémiai színvonalon álló, teljes theologiai szeminárium fölállítására szükség, s ilyenmü más általános bajok csakis egy oly házi pénztár segédelmével orvosolhatók, amelyből a nagy egész közérdekéből lehetend, a szükség szerint, rögtön gyökeresen segíteni. Egyházkerületi közgyűlésünk e pénztár létesítésével igazgatótanácsunkat bizta meg, mely most azzal a hittel és reménnyel fordul az egyház egyeteméhez, hogy ez átértett közszükség fölköltendi a közáldozatkészséget s nem lesz egyházkerületünknek önálló egyetlen oly tagja, ki tehetsége szerint, meg ne hozza áldozatát arra az oltárra, amelyet boldog emlékezetü őseink szükölködni nem engedtek.

Igazgatótanácsunk, midőn az egyház égető szükségei földözéseért a 325,000 lelket számláló erdélyi reform. egyházkerület minden tagjához folyamodik, kijelenti, hogy e házi pénztár rendeltetésének csak ugy felelhet meg, ha legalább is annyi o. é. frtra emelkedik, ahány lélek vallja magát az egyházkerület hívének. Ez összeg az elérendő céllal szemben fölösnek bizonyára nem mondható s előállítás, az egyház minden önálló tagjának buzgósága mellett, épen nem lehetetlen.

Ismételjük, nehéz időket élünk; de épen e nehéz időben kell kimutatnunk, hogy hives, buzgók vagyunk, hitünket drága kincsünknek tartjuk és nemzetünket melegen szeretjük. Ugyis csak kamatját fizetjük annak a nagy adósságnak, melylyel tartozunk vallásunk alapítóinak, föntartóinak, kik azért készségesen áldoztak vagyont, vért, életet. Mi kötelezve vagyunk az őseinktől átvett szent hitbizományt nemcsak épségben, hanem tovább fejtve adni át maradékaiknak. Nekünk magasabbra kell emelnünk a vallás-erkölcsi és lelki szabadság szent temploma falait; arra munkálunk, hogy virágozzék erdélyi reformált egyházunk hives javára, nemzetünk örömére és Isten dicsőségére!!!

Midőn e fölhívással mint egyházunk buzgóságáról ismert tagját megtalálja igazgatótanácsunk, teljes bizalommal kéri föl,

Ezeknek elseje az, hogy az egylet általi segélyezés csak egy nagyon csekély összegig terjedhet, oly összegig, mely inségben lévő hazánkfiait még addig sem biztosítja a nyomor ellen, mig tisztességes munkát, keresetet találnak. Egy legfőbb 25 franknyi kölcsön valóban oly parányi segély, hogy nagy jótétemény ebből a szükölködőre nem háromolhatik!

A második nehézség, mely az egylet működésének kifejlődését akadályozza, azon körülmény, hogy az egylet gyenge anyagi erejéhez képest bérhelyiségben kénytelen tengődni, oly helyiségben, mely alig képes az egylet könyvtárát s egyéb ingóságait befogadni, alig elégséges az egyleti gyűlések, társalgási estélyek, tanórák stb. megtartására, s mely amellet, hogy egy kávéháznak kiegészítő részét képezi, valóban nem olyan természetü, hogy az egylet céljaival öszhangzásban állana.

Harmadszor különösen súlyosbitja az egylet helyzetét azon körülmény, hogy az ily bérelt helyiségben a tagok, az egylet által fizetett bérleti díj dacára, a kávéház által fogyasztásokra kényszerítettnek, minek eleget nem tehetvén, azon sajnós körülmény állt be, hogy az egylet gyakran lakást változtatni kényszerítettetett.

Nagyobb helyiséget bérelni pedig az egylet vagyona nem engedi, s nevezetesen teljesen ki van zárva oly helyiség megszerzése, mely inségben lévő magyar hazánkfiainak nemcsak gyűlőhelyül, hanem egyszersmind menhelyül is szolgálhatna. (Vége köv.)

hogy szentelje befolyását és erre fordítható idejét az ebben kifejezett eszme megvalósítására. Különösen, hogy ismerői és egyházközsége körében igyekezzék mindenkiel meg- és átértetni e házi pénztár mulhatlan és a körülményektől elodázhatlanul parancsolt szükségét s őket arra birni, hogy tehetségük szerint pénz-, akár termény-adományaikkal járuljanak e nagy vállalatához. Egyházkerületi közgyűlésünk a gyűjtés idejét 5 egymásután következő évre határozta, abban a meggyőződésben, hogy ez idő alatt alig lesz oly önálló tagja egyházunknak, akinek életviszonyaiban elő ne fordulnának oly mozzanatok, a mikor az öröm-, akár fájdalomtól ellágyult kebel fogékonyabb magasabb rendeltetése iránt s készebb áldozni érette. E célból idecsatolva veszi a . . . számú és a folyó . . . évre szóló adakozási ívet 3 példányban, azzal az értesítéssel, hogy minden adakozó neve az adománnyal együtt, mind a 3 ivre egyaránt bevezetendő. Az egyik iv az év végével igazgatótanácsunkhoz juttatandó (akár közvetlenül, akár az illető egyházmegyei előjáróság útján), a másik az egyházmegyei levéltárban elhelyezendő, a harmadik pedig azon egyházközség ládájában megőrzendő, amelynek tagjai adakoztak. Az évi pénzádomány, a gyűjtőívvel együtt, igazgatótanácsunkhoz küldendő; a termény-adományok az illető egyházközség lelkésze őrizetére bírandók és alkalmas időben, kellő ellenőrzés mellett, elárúsítandók. Az adakozásra határozott 5 év alatt a beküldött múlt évi gyűjtőívet, minden év elején azon évre szóló három példány új gyűjtőívvel fogja kicserélni igazgatótanácsunk. Az adakozási 5 év letelével igazgatótanácsunk mulhatlan kötelességének ismerendi nyilvánosan leszámolni a fölhívás eredményéről, a melyre kétségkívül a gyűjtők buzgalma gyakorolván döntő befolyást, ez ügyet egyháza és nemzete iránti meleg szeretetében megújítva ajánlja.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgatótanácsának

Kolozsvárt, 1876. febr. 6. tartott üléséből.

Gr. Mikó Imre,
elnök.

Bodor Antal,
titkár.

A főnebbi célra teendő adakozások eszközése végett az udvarhelyi reformált egyházmegye kisebb körökre levén fölosztva, az egyházmegyeileg alakított körök s azokba kijelölt gyűjtőegyének a következők:

1. F.-Sófalva: Szóke Ferenc.
2. A.-Sófalva: Biró Ferenc.
3. Parajd: Besztercey István.
4. Siklód: Balázs István.
5. Szolokma és Küsmöd: Szakál István.
6. Etéd: Herceg Ferenc.
7. Körispatak és Bözöd: Kovács János és lelkész Pál Balázs.
8. Nagy- és Kis-Solymos, Szt-Erzsébet és M.-Hidegkut: elnök br. Kemény Béla, Máthé Mihály és Sipos Mihály.
9. Bun, Fehéregyháza, Sárpatak, Héjjasfalva: elnök Cseh Sándor, lelkész Nagy Mózes és Balás Imre.
10. Szederjes, Fiatfalva, Ujszékel, A.-Boldogfalva: elnök Varga Zsigmond, Miske Mester János, ifj. Lőrinc Pál, Kertész Sámuel.
11. Sz.-Keresztur: Nagy Sándor.
12. Csekefalva, Szt-Ábrahám, Gagy: Bedő Mózes.
13. Rugonfalva, Siménfalva, Bethfalva: Kis Ferenc.
14. Nagy-Galambfalva, Kis-Galambfalva: Felszegi Dénes.
15. Agyagfalva, Magyarós, Décsfalva: Hegyi Sándor.
16. Mátisfalva: Szócs Sámuel.

17. Muzsna: id. Simó György.
18. Bögöz, Sándorfalva, Telekfalva: Solymosi Lajos és Kovács Sámuel.
19. F.-Boldogfalva, Árvátfalva, Ócfalva: elnök Biró Pál és Biró József.
20. Bikafalva, Hodgya, Farcád és Sükö: elnök Lukácsfi Dénes, Vajda Ferenc, Simó Ferenc.
21. Kecset: Széles János.
22. Szt-László, Miklósfalva, Ábrahámfalva: Stáncsu Tamás.
23. Patakfalva: Márton Sándor.
24. H.-Szt-Márton, Bágy, Szent-Pál: Török Ferenc és Blága András.
25. Dálya, Ége: Szabó Mózes, Orbán István.
26. Kányád, Jásfalva: György László.
27. Petek: Mihály Pál.
28. Alsó-Rákos: Dobai András.
29. Héviz: Lengyel Német István.
30. Kóbor, Woldorf: Boér Mihály.
31. Moha: Benkő József.

Közli: Szakács Mózes.

KÖZMIVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. státusgyűlés.

Gyulafehérvár, jul. 18.

Mai nap 11 órakor a püspöki terem a státusgyűlési tagok és számos hallgatók által zsufolással megtöltve, megjelent a püspök s nagy élénzettel fogadtatott, ki is előbb Isten segélyét kérvén le az égből, hogy a gyűlés higgadtsággal és eredménynyel végezhesse teendőit, üdvözlö a jelenlevőket és a státusgyűlést megnyitottnak nyilvánítja.

A verifikáció ügyében, miután br. Apor Károly, Gidófalvi Géza szebeni tanár, Beke Antal és Gergely Ignác kanonokok mint bizottság ez ügyben kiküldettek, püspök ur ő nagyméltósága indítványára a tárgyalás alapjául a püspöki meghívóban kijelölt tárgyak ugyanazon sorban elfogadtattak.

Összeszámitás után kitünt, hogy a meghívott 128 világi és 59 egyházi képviselő közül megjelent a gyűlésen 44 világi és 46 egyházi képviselő.

Mielőtt most a tárgysorozatban foglalt ügyek megbeszéléséhez fogott volna a gyűlés, fölállott br. József Lajos világi elnök és indítványozza, hogy a gyűlés mint testület, a pápához mint minden katolikusok fejéhez, az iránta érzett tisztelet kifejezése tekintetéből, bár kissé későn, pápasága ötven éves jubileuma alkalmából, hódoló fölíratot intézzen. A püspök ezen indítványt, mely azonnal s általános lelkesedés közt már elfogadtatott, kommentálja s megjegyzi, hogy az egyházmegye már megtette ezt számos egyházi és világi hívő aláírásával, de a mostani egy testületnek üdvözlöte s ennél fogva erőteljesebb és meghatóbb; meleg szavakban köszönte meg a ragaszkodásnak e nyilvánítását s a fölírat megírására Lönhardt Ferenc prépostot és Finály Henrik egyetemi tanárt kéri föl.

Ezután Páll Sándor igazgatótanácsai alelnök kért szót s indítványozta, hogy tekintettel Haynald Lajos kalocsai érsek urnak hazafiai és egyházi, de kiválólag az erdélyi egyházmegye iránti felejtethetlen érdemeire, püspökségének 25 éves jubileuma alkalmából hozzá üdvözlö fölírat intéztessek. Az indítvány nemcsak elfogadtatott nagy lelkesedés között, de a fölírat átadása Lukács Béla, Molnár Antal, Gábor Péter, Boér Antal képviselők, Barts Ferenc és György István kanonokokra mint küldöttségre bízott.

A tárgysorozat kerülvén szőnyegre, püspök ur fölhozta, hogy a tárgysorozat némely pontjait egy bizottság tárgyalhatja, de különösen a meghívó 3., 9. és 4-ik pontjának utóbbi része olyanok, melyek az egész gyűlés általi mélyebb tárgyalást igénylik, mert ezen ügyekben fölíratok lesznek készitendők, melyeknek elkészítése időt igényel, minél fogva br. Apor Károly elnöklöte alatt

Mikó Mihály, Gál János, Gábor Péter, Molnár Antal, Cseh, Finály Henrik, Gál Domokos, Farkas Lajos, Ávéd Jákó, Paál Gyula bizottságul küldettek ki, s a teljes gyűlés megkezdette a főnebb elsorolt pontok tárgyalását.

Szóba kerül először is az 1876-iki státusgyűlésen az erdélyi róm. kath. elemi tanítók javára szervezett önálló nyugdíjalap létrehozását meg nem engedő miniszteri leirat.

E leirat tárgyalása alatt valósággal sajnálkoznom kellett, hogy nem vagyok gyorsíró, hogy szóról-szóra idézhetném a leirat szövegét úgy, mint az ezen teljes joggal megbotránczott szónokok szavait.

A leirat egyszerűen betiltja a fölterjesztett nyugdíjalapszabályokat s ezen eljárás indoklásául fölhozza, hogy a törvénynevé emelt állami nyugdíj-szabályzat 31-ik pontjával ezen fölterjesztett szabályzat ellenkezik, habár az előnyösebb az államénál; hogyha ezt engedélyezné, maga az állami nyugdíjalap illuzóriussá válnék, s 3-szor: hogyha a gimn. tanárok is ezen alpból huznak nyugdíjakat, akkor az alap maga, mely egy bizonyos célra rendeltetett, más célra is fölhasználva volna, mi az alapítók intenciójával ellenkeznék.

Püspök ur a miniszteri leiratban egy veszélyes elvnek, t. i. a centralizációnak, más szóval az iskolák monopoliumának rejtőzését veszi észre. Fogadja el ezen elvet bármely státus, de a kath. egyház soha el nem fogadhatja. Ezen elv és ennek alapján a cél, hogy a kath. tanítókat a többi jótékonyági intézetek között a nyugdíjintézet által is magához édesgesse s bennök eszközökre találjon, indította a kormányt a nyugdíjszabályzat visszautasítására. Nem lehet a státusgyűlés célja a főnebbi elveket most megdönteni akarni, megdönti azokat majd maga a társadalom, jelenleg hivatása a státusgyűlésnek egy a miniszterhez teendő föliratban kifejteni, hogy igen is van joga a státusnak eddig is már főállott nyugdíjintézetét föntartani és szabályozni, ezt ama 31-ik cikkely sehogy sem gátolhatja. Addig is, míg ezen föliratra válasz érkeznék, azon tanítók, kik a tanulmányi alpból segélyeztetnek vagy abból semmimű jövedelmet nem huznak, beléphetnek az állami nyugdíjintézetbe, de ezen alapok egyike sem érzi kötelezettnek magát az illetéket fizetni utánok.

Hasonló, avagy keveset különböző értelemben szóltak a dologhoz Veszely Károly önálló indítványával, Gál János, Boér Antal, Mikó Mihály, Éltés Károly, de legnevezetesebb Molnár Antal nyilatkozata.

Szerinte, midőn a nyugdíjszabályzat ügyében az igazgatótanácsi referens az erdélyi róm. kath. országgyűlési követekkel a miniszternél volt, úgy nyilatkozott, hogyha a már létezett alap, minőről itt szó van, a törvényes időben bejelentetik, semmi kifogást tenni nem lehet. Épen ezért most megütközve hallja a miniszter ellenkező rendeletét. Elmondja az államnyugdíj-törvény alkotásakor uralkodott fölfogást, melynélfogva szabad, sőt első sorban szükséges társadalmi uton intézkedni a nevelés-oktatás szükségéről s az állam csak pártol ott, hol a társadalom a szükségleten nem enyhíthet.

A fölirat elkészítésére Simon Elek, Molnár Antal, Boér Antal és Veszely Károly küldettek ki s expediensül a kath. tanítókra nézve, kiket az állam nem várva be, míg főigazgatóságával és pátronusával ezen ügyet elintézi, kegyetlenül exequáltat, nem törődve azzal, ha egy falat kenyér nem marad szájába, az ig. tanács indítványa fogadtatott el.

Molnár Antal gyönyörű nyelvezettel és nyomtatékos indoklással készített föliratában kifejti, hogy a státusnak joga van ama nyugdíjalapszabályzat megerősítését ismételtlen kérni, annál is inkább, mivel a gimnáziumi tanárok részére egy egészen új nyugdíjalap s illetőleg szabályzat készítették el ez alkalommal és terjesztetik föl a miniszter urhoz. A fölirat tartalma nagy és zajos tetszéssel és éljenzéssel fogadtatott el.

Ezután tárgyalás alá került a tandijak ügye. A miniszter leiratában követeli, hogy a tandijakról évenként számadások teendők, melyek a miniszteriumhoz küldendők föl. Az ügy aként intéztetett el, hogy a tőkésített tandijak egészben s az ezután begyülemelő díjak azon része, mely az iskolai tanszerszükségletek födözése után fönmarad, a gimn. tanárok most alkotandó nyugdíjalapjába vétetik be, melyről régi szokás szerint, a kormányhoz évenként számadások küldetnek be.

Nunc venio ad fortissimum . . . a kolozsvári róm. kath. lyceumi épület ügyére.

Tudvalevő dolog, hogy a kolozsvári egyetem jogi és sebészeti kara a róm. kath. lyceum épületében van elhelyezve, anélkül, hogy csak egy krajcárnyi házbért fizetne. Az igazgatótanács érintkezésbe tévén magát a miniszterrel, talán fölmondta neki a szállást, mire a miniszter leir és kéri az igazgatótanácsot, hivatkozván annak mindennemű hazafias indulatára, hogy az intézetből az egyetemet amaz évben ne tegye ki, mert a következő évben házbért fog fizetni, mit azonban nem teljesített s így kénytelen volt az igazgatótanács neki biróilag fölmondani, s ime az alkotmányos kormány egyet fordít a köpenyegen s oda utasítja a jogi fakultást, hogy a fölmondást biróilag vettesse vissza s utasítsa a lyceumi épületre telekkönyvileg biztosított tulajdonost a kath. státust, hogy tulajdonjogát törvényszékieleg keresse. (Ide ugy hiszem, semmi kommentár sem kell.) Fölirat a miniszterhez határozatott, melyet bő okmány-idézással Simon Elek készített, melyben az intézet kath. jellege bizonyítottatik s kérik a miniszter rendeletének visszavonására.

E nap délelőttjén teljes ülés alatt még csak a gyulafehérvári káptalani és a monostori orsz. levéltárak ügye került elő. A kormány ezen levéltárakat, mint állítása szerint olyanokat, melyek nem birnak a magyarországi hasonló intézetek egyházi jellegével, az országosba beolvasztani akarja. Hosszabb vita után elhatározatott, hogy fölirat intéztessék a miniszter urhoz, melyben kéressék meg, hogy ezen fölviteli, azaz egyesítési szándékatól elállani méltóztassék, mert az csak az érdekelt magánügyének és a státusnak beleegyezésével történhetik meg.

Az igazgatótanács restaurációja, melynélfogva abból a három év előtt megválasztott képviselők a szabályzat értelmében kiléptek, elhatározatván, szavazatszedő bizottság küldetett ki, kik a délutáni órákban a szavazás megejtését eszközölték.

A délutáni órákban a bizottság folytatta működését az igazgatótanács jelentése és indítványai fölött. (A.)

(Vége köv.)

„Kelet.“

KÖZEGÉSZSÉG.

Dr. Voigt: a titkos szerekkel való üzérkedésről.

— Fordította: Dr. Dudits. —

(Vége.)

A betegek egy része meghal, más része gyógyítatlan marad, legtöbbje azonban ismét egészséges lesz. Legtöbb beteg orvost hivat magához, másik otthon házi orvosságokkal gyógyíttatja magát, és ismét sokan valamely universzális szer vagy titkos orvossághoz folyamodnak.

A halottak véglegesen elnémulva nem protestálhatnak többé a gyógyszer ellen, melynek dacára, vagy sokszor ép e miatt a halál bekövetkezett volt. A gyógyíttatlanul maradottak panaszaik figyelembe nem vétetnek, de annál inkább az egészségessé lettek elismerési nyilatkozatai, és pedig nemcsak a titkos szerek, de a rendszeren alkalmazni szokott gyógyszereknél is.

Az, hogy ez vagy amaz orvosság használata dacára vagy segítsége folytán gyógyult meg a beteg, képezi a tapasztalatra fektetett álkövetkeztetések azon láncolatát, melynek „empiria“ a neve, és amely az allopathiai gyógyszerertani haszontalan-

ságnak már ez időszertint igen megingatott egyedüli alapkövét képezi.

Ezen a közművelődés előhaladása által előidézett „alapbontása“ a régi gyógyszerertannak, a betegeknek mindennap nagyobb pénzbeli és testi jólétére válik, mert minél inkább erősbül a hit és meggyőződés a természeti gyógyerő létezésében, annál kevesebb receptet irnak az orvosok, annál kevesebb házi orvosságokkal rontatják el a gyomor, és annál kevesebb pénzbeli áldozatra számíthatnak a titkos szerek üzerei.

És minél inkább terjedni fog a fölvilágosodás és mivelődés, annál inkább fog oszlani a vakhit a gyógyszerekben, melynek száma az orvosi tankönyvek- és gyógyszerertárakban légió.

A legmagasabb alpesek növényei, a legmélyebb bányák ásványai, a sarkoktól származó izlandi moh, sőt még a tenger mélyéből jövő anyagok példányai egymás mellett foglalnak helyet a gyógytárak szekrényeiben. Ha hajdanában gunyorosan idézték e föliratot a gyógytárakra:

Hic venditur

Catharticum, Emeticum, Narcoticum

Et omne, quod exit in Um,

praeter

Remedium

(vagyis: itt árultatik béltisztító, hánytató, bódító és mindenféle egyéb szer, csak gyógyszer nem), e föliratot mai nap is bátran alkalmazhatjuk úgy az allopathiai iskolára, mint annak mindennemű raktáraitra.

A titkos szerek ártatlan összetételénél fogva nem okoznak ugyan pozitív bajt, de mivel azok sokszor lázas, lobos, sebészi bajoknál, sőt nehéz szüléseknél és gyermekágyas bántalmaknál is használtatnak, mulasztás folytán okozhatnak kárt, és ez az oka, amiért, eltekintve a pénzrablás erkölcs-telen körülményétől, kívánnunk kell, hogy a titkos szerek eladói minél kevesebb tért találjanak kártékony üzérkedésük részére.

Láttuk az előadottakból, hogy a titkos szerek eladóinak leghűbb szövetségese a butaság, vakhit és tudatlanság; mondjuk ki egyenesen: a szellemi gyámoltalanság, melyben oly sok ember szenved, még a tanultak osztályából is, azért, mert a természettudományi és saját öntestünkre vonatkozó ismeretek tanítása el volt hanyagolva.

Azon körülmény tehát, hogy a 19-ik század embere önmagának testét alig ismeri és saját lakában a büszke lélek alig tájékozhatja magát, a teremtés koronája testének szerkezetét, élettevékenységét, betegségeinek okát, sőt még egészségben maradásának föltételeit sem ismeri: a tizenkilencedik század eme szégyenletes körülménye, ezen hallatlan és száanalomra méltó tudatlansága a legszükségesebb dolgokban kiaknáthatlan forrása az elbűvölés és vakhit minden terén működő csalók- és élősdiaknak, akik mindennemű nyegleség- és titkos szerekkel való üzérkedésükkel nemcsak szellemi elbutítást okoznak, de még a testi és lelki egészséget is megrontani képesek.

Az életfontosságú tárgyak, u. m. az egészség föltételei- és a betegség okainak kellő ismerete az, mi az emberi társaságot nagyszámu bajok- és betegségektől, fájdalom- és nyomoruságtól lenne képes megszabadítani és mindenféle kuruzsló és kontárok, egy szóval minden nyegleség és titkos szerek megszüntetését eszközölni.

Törvények és rendeletek által addig, míg a titkos szerek keletkezési és létezési feltételei léteznek és fönállanak, soha sem fognak semmit sem elérhetni, mert azok a közönség csudák iránti hitében, itéletképeség hiányában és a titok iránti vonzódásában gyökereznek.

Ha tehát e bajt gyökerestől ki akarjuk irtani, gondoskodnunk kell arról, hogy az iskolákban mindenekelőtt az egészségtan és élettan legszükségesebb tételei, a betegségek okai, természete és a legszükségesebb esetekben nyújtandó segítség

mindenekelőtt oktattassék, és akkor a jövő század emberei talán megérthetik azt, hogy el lehet mondani:

„Nincsenek már titkos szerekkel üzérkedők, mert nem veszi többé azokat senki.“
„Hasonszenvi közlöny.“

LEVELEZÉS.

Nyilvános számadás

a Jakab Elek-féle könyvtár megvételére tett adakozásokról, 1877. július 1-től aug. 1-ig.

IV. közlemény.

Darkó Sándor 1 frt. Bassiotta László 50 frtos értékpapírja beváltva 40 frt. Rafaj Domokos 5 frt. Koncsag Elek másodsor 5 frt. Jakabházi Zsigmond gyűjtőivén: maga részéről másodsor 10 frt. Dózsa Sándor 2 frt. Simén János 2 frt. Baka János 50 kr. Vári Domokos 50 kr. Elekes Sámuel 50 kr. Kozma László 20 kr. Marosi István 20 kr. Katona Mihály 2 frt. Ifj. Vári József 1 frt. Péterfi Mihály 1 frt. Fekete Sándor 20 kr. Id. Vári József 50 kr. Ifj. Vári Sándor 50 kr. Márton József 20 kr. Vári István 20 kr. Vizi László 5 frt. — Kis Mihály gyűjtése: Kökösből 5 frt 79 kr. Nagy-Ajtáról 3 frt 35 kr. Kálnokról 2 frt. S.-Sz.-Királyból 1 frt 18 kr. Kilyénből 75 kr. — Péterfi Dénes 1 frt. Összesen 91 frt 57 kr. A három első közlemény összege: 1313 frt 72 kr.

Együtt: 1405 frt 29 kr.

Minthogy a fizetési határidő elérkezett, tisztelettel kérjük azokat az ügybarátokat, kiknél gyűjtőivek és ígéretek vannak hátralékban, méltóztassanak augusztushóban beküldeni alulírt pénztárnokhoz, hogy a vásárló bizottság felelhessen meg erkölcsi kötelezettségének.

Sz.-Keresztur, 1877. augusztus 1.

Kozma Ferenc,
alelnök.

Gombos Samu,
pénztárnok.

IRODALOM.

Megjelent: *A székelyudvarhelyi evang. reform. kollegium Értesítője az 1876/7-edik iskolai évről.* Az eljáróság megbízásából szerkesztette Bod Károly, tanvezető tanár. Sz.-Udvarhely. Becsek D. könyvnyomdája. 1877. 8-r. 82 l.

Tartalma:

- I. A székelyudvarhelyi evang. reform. kollegium régibb történetének összevont ismertetése.
- II. Adatok az 1876/7-edik iskolai év történetéhez.
- III. A közügy igazgató és tanító személyzetről szóló kimutatás.
- IV. A tantárgyak beosztásának és kezelésének mindkét félévre vonatkozó vázlatos kimutatása.
- V. Vizsgálatok sora és osztályozás.
- VI. Általános statisztikai adatok.
- VII. Önképzőkör, zene- és énekar.
- VIII. Önszorgalmi tanulás.
- IX. Pályadíjak.
- X. Egészségi állapot, erkölcsi magaviselet és szorgalom.
- XI. A tanintézetnél levő javadalmak.
- XII. Nevelési segédeszközök.
- XIII. Figyelmeztetés.

Kiemelendők:

A tanító személyzet állott 23 tagból. Beirt tanulók létszáma első félévben 308, második félévben a létszám 291.

Érettségi vizsgálatot állott 9. Ezek közül szándékozik: vallástudományi szakra 1, jogtudományi szakra 1, műegyetemre 2, orvostudományi szakra 1, tanári pályára 4.

Az 1877/8-adik iskolai év szeptember 2-án vasárnap délelőtt 10 órakor lesz a nagy hallteremben ünnepélyes istentisztelettel megnyitva. 3-án reggel 8 órakor a rendes tanítás megkezdődik. Az ezt megelőző két napon a beiratások fognak megtörténni.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Királyunk és a német császár e hónap első hetében Salzburgban találkozni fognak.

— A Budapesten jul. 26-án tartott népgyűlés a következőkben állapotott meg:

„1. A népgyűlés kifejezi megbotránkozását a vérlázító kegyetlenségek fölött, melyek Bolgárországban az oroszok által a békés polgárokra elkövetettek s a mohamedán lakosságot kiirtással fenyegetik.

2. A népgyűlés Oroszország hatalmának terjeszkedését Magyarország és Ausztria érdekeivel összeférhetetlennek nyilvánítja.“

Elhatározta tehát a népgyűlés küldöttségileg fölkérni a kormányt:

„3. hogy ezen, a népjog és humanitás elveivel ellenkező hadviselési mód megszüntetésére hasson; s

4. hogy az osztrák-magyar monarchia érdekeit az orosz terjeszkedési politikával szemben, kellő időben, minden rendelkezésére álló eszközökkel érvényesítse.“

E határozatok egyhangulag elfogadtattak, s erre a gyűlést az elnök föloszlatta.

— A Bécsben jul. 31-én tartott közös miniszteri tanács gróf Andrássy belátására bizta a hadi akcióra vonatkozó teendőket megtételét.

— Mihád pasa még július utolsó hetében Bécsbe érkezett volt Plombieresből. Nincsen ugyan visszahiva hazájába, de a szultánnal már rég kibékült, s úgy látszik épen szultáni megbízásból teljesít bizonyos külföldi missziót.

— Ozmán pasa július 30. és 31-ik napjain Plevnánál ismét keményen megverte a támadó oroszokat. Hír szerint nyolcezer muszka esett el, s tizenhatezer sebesült meg.

— Reuf pasa a kazánliki völgyön át megkezdte Gurkó hadtestét és megszállta a Sipkaszoros északi bejáratát, elvágtat az oroszok visszavonulási vonalát. — Szulejmán pasa gyors menetben megy Drinápolytól északra. — Mehemmed Ali tetemes haderőt küld Tirnova felé. Az oroszok vad futásban hátrálnak. „Kelet.“

— Kolozsvár képviselő testülete 5—10 alapító tagsági díjjal szándékozik belépni az „Erdély-részi házi iparfejlesztő egyesület“-be.

— Torda-Aranyosmegye pedig közelebről tartott gyűlésében mindenik községét a belépésre kötelezte.

— Kolozsvárról már meg is nyílt a kosárkötésre vonatkozó tanfolyam. Többen mentek be a vidékről a tanítók közül Alvincről, Maros-Ludasról, Csucs-Koppándról.

— Háromszék megyében Zágomban pedig Földes József tanító maga nyitott házi ipartanfolyamot a helybeli iskolaszék támogatásával. Fényes bizonyítéka a szakképzettséggel párosult ügybuzgalomnak.

× A m. kir. pénzügyminiszter a helybeli m. k. adófelügyelőnek f. é. július 28-án 41,821. sz. a. kelt rendeletével megengedte, hogy számgyakorokok díjnélküli alkalmaztatása iránt javaslatot tehesse. Pályázhatnak olyan 8 gimnázialis vagy főreáliskolát végzett ifjak, kik az állami számviteli hivataloknál maguknak életpályát nyitni óhajtanak.

× Udvarhely megyének adókievítő bizottsága, mely a megye székházának nagyerőben tartja nyilvános tárgyalásait, folyó évi augusztus 6-án reggeli 8 órakor kezdőleg Székely-Udvarhely rendezett tanácsu város 1877. évre előkészített III-ik és IV-ik osztályu kereseti-, tőkekamat- és járadék-, bányá- és a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek után járó adókievítési lajstromait veszi tárgyalás alá és folytatólag napoként 120 egyén adótelét állapítja meg. Az adótelétek száma közel 400. A város közönségének érdekeit ezen tárgyalásoknál a városi képviselőtestület által megválasztott Solymosi Pál és Tamászovics Domokos bizalmi férfiak fogják képviselni.

* Bosszág János emlékezete. Ismét kevesebb egygyel azok közül, akik a tudomány fejlesztése és a jövő nemzedék tanítása és művelése érdekében működnek. A soproni ev. főtanodán, a természettan és mennyiségtan tanára, Bosszág János nincs többé. Alig pár héttel ezelőtt azon szándékkal hagyta el hazáját, hogy Svájcba utazik, s utjában, Tyrolnak Landeck nevű városa mellett, júliushó 7-én az Inn folyóban lelte halálát. Az elmeháborodás legkisebb jele nélkül nézte utitársával, egy 8-ik osztályt végzett tanulóval, kit szó-rakozás végett maga vett kísérőül maga mellé, az Inn hidjáról a folyam zajló örvényét, gyönyörködve a hullámoknak zajos és vad játékában. Elmerengve az egymásra toluó habok zugásán, egyszer hirtelen előrántja tárcáját s átadja azt utitársának. S midőn ez, nem tudván mire vélni a dolgot, azt elfogadni vonakodott, eldobá azt magától, s oly gyorsasággal veté át magát a hid karfáján, hogy a megrémült ifjunak alig maradt annyi ideje, hogy

a boldogtalannak a hid karfájához kapaszkodó kezét megragadhatta. A kétségbeesett ifju minden erejét összeszedte, hogy a szerencsétlent visszatartthassa, s gyors segélyért kiáltott; de mig segítség érkezhett volna, a boldogtalan kiszabadítá magát az ijedtében különben is elgyengült ifju kezéből, s egy pillanat alatt lezuhant a mély örvénybe, hol hullája, minden mentési kísérletek és nyomozás dacára, láthatatlanul eltűnt. — A tanúgy szép készültsgü szakfőrüüt, az iskola buzgó s lelkes tanárt vesztett benne; egy szegény özvegy anya pedig egyedüli földi támaszát; s akik tudják, hogy minő szeretettel, minő kegyelettel ragaszkodott a jó szívé, még alig 30 éves férfiu édesanyjához, kiért mindent, de mindent kész volt föláldozni, nem gondolhatnak egyebet, mint, hogy csakis pillanattnyi elmeháborodás vad rohama volt az, amely a boldogtalant e szörnyü tette ragadá, s csakis öntudatának gyors elvesztése enyésztheteté el lelkében a végtelenül szeretett édesanyjának képét és emlékezetét. (Ev. prot. lap.)

— Benedek Pál, Tisza-szabályozási mérnök, ki hetekkel ezelőtt hírlapilag is tudakozódott el-tévedett 9 éves fiacskája után, sőt előbb 500, később 1000 frtot ígért a biztos hiraodónak, a napokban egy csolnokon haladván a Tiszán, a tokaji vasuti hídnál maga fedezte föl saját fiának a víz színére hirtelen fölvetődött, s immár föloszlásnak is indult holttestét. Valószínű, hogy eddig valamilyen meg volt akadva.

— Fürdőink: Korond, Szejkefürdő, Homoród, Lobogó, Székely-Füred, Kiruj egyröl-egyig sok vendégnek örvendnek. Bizonyos tehát, hogy a Hargita lábainál fakadó gyógyforrások az idén nagy szolgálatot tettek a szenvedő emberiségnek.

— Korondon holnap vasárnap bált rendeznek a török sebesültek javára.

— Csiszér Farkas, Karathnán lakott ügyvéd, július 23-án 56 éves korában meghalt. Gyermekek és ifjukorának jó részét közöttünk töltötte. Nyugodjék csendesen!

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő: Szakács Mózes.

HIRDETME NYEK.

SZOMBATFALVI JÓZSEF

[11] CIPÉSZ [3-1]
ajánlja magát
mindennemü férfi-, női- és gyermek-lábbelik (cipők és csizmák) jutányos árban való elkészítésére.

Elfogad megrendeléseket a vidékről is és azokat postai utánvét mellett gyorsan teljesíti.

Lakása: Sz.-Udvarhelyt, Botos-utca, id. Kassai F. János házában.

[10] [5-3]

UJ! Törhetlen üveg: Ivópoharak 45, 65 kr., 1 frt, palackok 2.40, üveganyér 1.40, 1.80, talacska 1.40, 1.80, gyertyatartó talacska 40 kr., szoptató-üveg 50 kr., gyermekpohár 45 kr.

Szodaviz-készülékek ezen egyszerűsége, ádító ital könnyű, olcsó, folyton friss minőségben önmaga készítéséhez: 1/2 1 1 1/2 2 3 literek

Gyári árak: frt 7 8 9 10 12 14
Legjobb szoda és borkó 2 1/4 font frt 2.

Dugaszhozó, minden dugót fűrészség nélkül kihúzó palack-kökből, frt 1, 1.90, 2.40.

Kerti fecskendők, sugár- vagy eső alakban legnagyobb távolságra lövellik a vizet, minden edényben alkalmazható, 10.80, 14, 17—24 frt.

Fagyalt-gépek utasítással: Önműködő Meidinger-félek 3—24 adagnak 9, 12, 14—18 frt; forgatásra 9.50, 14.50, 16 frt.

Sodrony ételborítók talakra 40, 50, 60, 70, 80, 9 kr.

ezekhez házi szükségletre, személyes utalom-betegápolásra. **Köpenyek** csuklyával, mindkét felükön hordhatók mérték után frt 7.50, 8.25, 9, 10.50. **Uzáló-övek** 6—8 frt. **Lép-párnák** frt 4.20—7.50-ig. **Állóvet-feckendők** 1.80—3.50. **Szivattyús állóvet-feckendők** bádogszelencében 3.50.

Torna-eszközök: Mászókötelek, hágesők, trapezek, karikás trapezek. Dr. Schr-eber-féle teljes torna-készlet iskolával 14.50. Torna-golyók kilója 30 kr.

Horog-halászat: Halhorgok zsinórral 10 krtól 1.50-ig, halászböjtök 1, 2, 3—5 frt.

Flobert-puskák czél- és madár-golyós töltény 50 kr., sorótes töltény frt 1.50.

Kipróbált biztonsági **revolverek** 6, 8—10 frt, véssél 8, 10—12 frt. Patent zsebben hordható **Boxer**-aczel frt 1.

Kuglizó bábu frt 2.25. **Ligunum sanctum** golyók 1 40—4 frt. Croquet-játék 10—12 krig. Szintelen hadi-távesek nagy távolságra, 7 frt.

Amer. palack-dugaszoló-gép frt 1.60.

Levelbéli próba-megrendelésre ajánlja

KERTESZ TÓDOR BUDAPESTEN, Dorottya-utca 2. szám.